บทที่ 3

อุปกรณ์และวิธีการทดลอง

การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 การทดลอง การทดลองที่ 1 หาอัตราส่วนฟางอัดฟ่อน: น้ำที่เหมาะสม เมื่อใช้ยูเรียในอัตราร้อยละ 6 ของน้ำหนักฟาง นอกจากนี้หาวิธีการผึ่งฟางแห้งที่เหมาะสม โดยเปรียบเทียบการผึ่งในร่มและผึ่งกลางแดด เป็นเวลาที่ต่างกันที่ 2 , 4 และ 6 ชั่วโมง การทดลองที่ 2 เปรียบเทียบคุณค่าทางอาหารของอาหารหยาบผสมที่ใช้ฟางหมักยูเรีย หญ้ารูซี่แห้งและข้าวโพดหมักเสริมหญ้ารูซี่แห้งเป็นหลัก ส่วนการทดลองที่ 3 ศึกษาผลการนำฟางอัดฟ่อนหมักยูเรียเป็นอาหารหยาบหลักเสริมแหล่งโปรตีนและพลังงานเพื่อผลิตอาหารหยาบผสมใช้เลี้ยงโครีดนม

การทดลองที่ 1 อัตราส่วนฟางอัดฟ่อน : น้ำ ที่เหมาะสมเมื่อใช้ยูเรีย 6% ของน้ำหนักฟาง

ก. การหมักฟางอัดฟ่อน

1. ฟางอัดฟ่อน ที่ใช้เป็นฟางข้าวเหนียวที่ได้จากการนวดด้วยเครื่องแล้วอัดเป็นฟ่อนในแปลงนาของเกษตรกร โดยใช้เครื่องอัดฟ่อนของสถานีวิจัยและทดสอบพันธุ์สัตว์พะเยา ฟางอัดฟ่อนที่ได้มีขนาดกว้าง 40 ซม. สูง 30 ซม. ยาว 70 ซม. มีน้ำหนักเฉลี่ยประมาณ 7.34 กก. โดยผันแปรระหว่าง 7.10 – 7.58 กก.

2. น้ำ ที่ใช้ในการทดลองเป็นน้ำบาดาลปริมาตรผันแปรตามน้ำหนักฟาง ตั้งแต่ 50% , 75% และ 100% ของน้ำหนักฟาง โดยชั่งน้ำที่ใช้ตามต้องการนำไปละลายยูเรียในอัตรา 6% ของน้ำหนักฟาง แล้วเทน้ำละลายยูเรียลงในฝักบัวราดลงบนฟ่อนฟางที่วางบนพลาสติก จากนั้นนำฟ่อนฟางไปชั่งหาน้ำหนักน้ำที่ถูกดูดซับ

น้ำที่ถูกดูดซับเท่ากับ (นน. ฟ่อนฟาง + น้ำที่ถูกดูดซับ) - น้ำหนักฟ่อนฟางเริ่มต้น

3. แผนการทดลอง โดยวางแผนการทดลองแบบ Completely Randomized Design (CRD) แบ่งเป็น 3 ทรีทเมนต์ ดังนี้คือ ทรีทเมนต์ที่1 ฟางอัดฟ่อน :น้ำ : ยูเรีย อัตราส่วน 100 : 50 : 6 โดยน้ำหนัก ทรีทเมนต์ที่ 2 อัตราส่วน 100:75:6 โดยน้ำหนักและ ทรีทเมนต์ที่ 3 อัตราส่วน 100 :100 : 6 โดยน้ำหนัก แต่ละทรีทเมนต์มี 7 ซ้ำ ทำซ้ำละ 1 ฟ่อน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ข. ระยะเวลาและวิธีการตากที่เหมาะสม

1.นำฟางอัดฟ่อนที่หมักมาแล้ว 21 วัน ดังกล่าวข้างต้นมาแกะเชือกรัดแล้วนำไปผึ่ง โดยใช้วิธีการผึ่ง 2 แบบ คือ ผึ่งในร่ม และผึ่งแดด ใช้ระยะเวลาผึ่ง 3 ระยะคือ 2 , 4 และ 6 ชั่วโมง ใช้แผนการทดลอง 3 x 2 x 3 แฟคตอเรียล ในแผน CRD หลังจากนั้นนำฟางหมักที่ทดลองมาหาเปอร์เซ็นต์วัตถุแห้งและเก็บตัวอย่างไว้ในตู้แช่แข็งเพื่อรอวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมี โดยวิธี Proximate analysis (AOAC., 1984), Detergent method (Goering and Van Soest, 1970) การหาปริมาณแอมโมเนียและยูเรียที่ตกค้างในฟางคือนำฟางตัวอย่างที่แช่แข็งมาหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ขนาดไม่เกิน 1 เซนติเมตรใส่ตัวอย่างที่มีน้ำหนัก 3 กรัม ลงในหลอดทดลองแล้วเติมน้ำกลั่นลงไป 100 ซีซี แล้วนำไปปั่นด้วยเครื่องปั่นนาน 5 นาที นำไปกลั่นด้วยเครื่องกลั่นโปรตีนและเก็บส่วนที่ควบแน่นไปไตรเตรตหาค่าแอมโมเนียและใช้วิธีหักลบเพื่อคำนวณหาค่ายูเรียที่ตกค้าง

2. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ความแปรปรวนตามแผนการทดลองแบบ CRD ในการทดลอง ก และวิเคราะห์ความแปรปรวนตามแผนการทดลอง แบบ 3x2x3 Factorial in CRD รวมทั้งหาปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยหลักในการทดลอง ทั้ง 2 การทดลองทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยวิธี Scheffe's Multiple Contrast (SMC)

การทดลองที่ 2 การย่อยสลายของอาหารหยาบผสมในกระเพาะรูเมนหาโดยวิธีใช้ถุงไนล่อน

ก. สัตว์ทดลอง

ใช้โคนมลูกผสมโฮลสไตน์ฟรีเซียน ระดับสายเลือด 87.5% ที่เจาะกระเพาะรูเมนแล้วระยะแห้งนม ไม่อุ้มท้อง อายุประมาณ 4 – 5 ปี จำนวน 3 ตัว เลี้ยงที่คอกสัตว์ทดลองของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่ แบบซองขังเดี่ยวผูกยืนโรง ด้านหน้าเป็นรางอาหาร มีรางน้ำอัตโนมัติที่โคสามารถกินได้ตลอดเวลา บริเวณพื้นคอกที่โคยืนรองด้วยแผ่นยาง เพื่อป้องกันปัญหากีบรวมทั้งบริเวณขาและข้อเข่า

การให้อาหารข้นเป็นอาหารผสมสำเร็จรูปชนิดอัดเม็ดที่มีโปรตีน 20% ให้กินตัวละ 2 กก. ต่อวัน วันละ 2 ครั้ง (06.30 น. และ 15.30 น.) ส่วนอาหารหยาบให้แบบเต็มที่โดยให้กินข้าวโพดหมักผสมหญ้ารูซี่แห้งอัตราส่วน 12 : 1 โดยน้ำหนัก

ข. การเตรียมอาหารทดลอง

เตรียมอาหารผสม 3 สูตรคือ ฟางหมักยูเรียเสริมแหล่งโปรตีน พลังงาน (T1) หญ้ารูซี่แห้งเสริมแหล่งโปรตีน พลังงาน (T2) และข้าวโพดหมักเสริมหญ้ารูซี่แห้ง(T3) ดังแสดงตาราง 3.1 ในการทดลองที่ 3 นำตัวอย่างอาหารไปอบในตู้อบที่มีอุณหภูมิ 60 ^{0}C นาน 48 ชั่วโมง หลังจากนั้นนำมาบดด้วยเครื่องบดผ่านรูตะแกรงขนาด 2 มม. ทำการชั่งน้ำหนักตัวอย่างอาหาร จำนวน 3 กรัม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บรรจุลงในถุงไนล่อน ขนาด 70 x 150 มม. ซึ่งมีขนาดรูประมาณ 40 ไมครอน แล้วใช้เชือกไนล่อนขนาดเล็กยาวประมาณ 15 ซม. วางบนปากถุง พับปากถุงรัดด้วยยางรัด และนำถุงที่รัดปากแล้วไปผูกติดกับเชือกร่มที่ทำห่วงไว้ ยาวประมาณ 1.50 เมตร แล้วถ่วงน้ำหนักด้วยน๊อตตัวเมียกันสนิมไว้ตรงส่วนกลางของเชือก อาหารทดลองแต่ละชนิดมีจำนวน 18 ถุง/ตัว โดยนำอาหารไปหย่อนลงในกระเพาะโคทุกตัวเป็นระยะเวลานานต่างกัน 6 ระยะ คือ 4, 8, 12, 24, 48 และ 72 แต่ละระยะเวลาทำ 3 ถุง เมื่อครบกำหนดเวลานำถุงออกจากกระเพาะรูเมน นำไปซักล้างด้วยน้ำที่สะอาดแล้ว จึงนำไปอบแห้งในตู้อบที่อุณหภูมิ 60 ^{0}C นาน 48 ชั่วโมง นำตัวอย่างอาหารออกมาจากตู้อบใส่ลงในโถดูดความชื้นปล่อยทิ้งไว้ให้เย็น ทำการชั่งตัวอย่างอาหารแล้วบันทึกน้ำหนักไว้

ค. การวิเคราะห์ผลการทดลอง

นำข้อมูลที่บันทึกไว้ไปหาค่าการย่อยสลายของวัตถุแห้งของอาหารที่ระยะเวลาต่าง ๆ กัน ไปเข้าโปรแกรมสำเร็จรูป NEWAY (Orskov *et al*, 1988)ได้สมการ exponential, $P= a+b (1- e^{-ct})$ เมื่อ P = ค่าการย่อยสลายของโภชนะที่เวลา t , a = ค่าของเส้นกราฟที่ตัดแกนy, b=(A+B) – a และ c = อัตราการย่อยสลาย ในโปรแกรมสำเร็จรูปดังกล่าว และได้ค่าอื่นด้วย คือA= ส่วนที่ละลายได้ทันที (immediately soluble fraction), B = ส่วนที่ไม่ละลายแต่สามารถหมักย่อยได้ (insoluble but potentially fermentable fraction), A+B = ค่าการย่อยสลายสูงสุด และ L= ระยะเวลาที่รอให้จุลินทรีย์เข้าย่อยสลาย ส่วนค่าการละลายของตัวอย่างอาหารหาโดยนำถุงบรรจุตัวอย่างมาแช่ในน้ำอุ่นอุณหภูมิ 39^{0}C นาน 1 ชม. แล้วนำไปล้างและอบแห้งเช่นเดียวกับตัวอย่างอื่นเพื่อคำนวณหาส่วนที่ละลายได้หรือส่วนที่หายไปเนื่องจากการชะล้าง(washing loss, A) ต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การทดลองที่ 3 การใช้ฟางอัดฟ่อนหมักยูเรียเสริมด้วยโปรตีนและพลังงานเป็นอาหารหยาบผสมเพื่อเลี้ยงโครีดนม

ก. สัตว์ทดลอง

ใช้แม่โคนมลูกผสมโฮลสไตน์ฟรีเชี่ยนระดับสายเลือด 87.5 % จำนวน 6 ตัว น้ำหนักเฉลี่ย 500 กก. จำนวนวันที่ให้นมมาแล้ว 120 วัน ให้น้ำนมประมาณ 18 กก. ระยะการให้นมที่ 3 อายุ 4-6 ปี เลี้ยงที่คอกสัตว์ทดลองของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่ แบบซองขังเดี่ยวผูกยืนโรง ด้านหน้าเป็นรางอาหาร มีรางน้ำอัตโนมัติที่โคสามารถกินได้ตลอดเวลา บริเวณพื้นคอกที่โคยืนรองด้วยแผ่นยาง เพื่อป้องกันปัญหากีบรวมทั้งบริเวณขาและข้อเข่าของโค การรีดนมใช้เครื่องรีดนมแบบลงถังรายตัว(bucket type) และรีดนมวันละ 2 ครั้ง (05.00 น. และ 15.30 น.)

ข. อาหารทดลองและการให้อาหาร

โคทดลองจะได้รับอาหารหยาบผสม ในแต่ละทรีทเมนต์ ดังนี้ ทรีทเมนต์ที่1 ประกอบด้วย ฟางหมักยูเรีย ข้าวโพดบด กากน้ำตาล รำ และกากถั่วเหลือง ทรีทเมนต์ ที่2 ประกอบด้วยหญ้ารูซี่แห้ง กากน้ำตาล รำ และกากถั่วเหลือง ทรีทเมนต์ ที่3 ประกอบด้วย ข้าวโพดหมัก หญ้ารูซี่แห้ง โดยฟางหมักยูเรียและหญ้ารูซี่แห้ง ที่ใช้ในการทดลองจะนำมาหั่นสับเป็นท่อนยาวประมาณ 2 นิ้วด้วยเครื่องสับพืชอาหารสัตว์ก่อนนำไปผสมกับส่วนอื่น

สัดส่วนของอาหารหยาบผสมและอาหารข้นในแต่ละทรีทเมนต์คำนวณโดยใช้โปรแกรม XRATION (สมคิด, 2542) กำหนดให้ปริมาณโภชนะผันแปรไม่เกิน 5 % จากความต้องการโภชนะของโคนมที่ให้ผลผลิตน้ำนมประมาณ 18 กิโลกรัมต่อวัน ตามคำแนะนำของ NRC (1988) ทั้งนี้ได้คำนึงถึงน้ำหนักตัวก่อนการทดลองด้วย สูตรอาหารที่ใช้มีเยื่อใย (ADF) ประมาณ 22-24 เปอร์เซ็นต์

วิธีการผสมอาหารหยาบกับอาหารเสริมโปรตีนและพลังงานเพื่อผลิตอาหารหยาบผสมโดยการนำ ฟางหมักยูเรียหรือหญ้ารูซี่แห้งที่หั่นแล้วมากองลงบนพื้นซีเมนต์โรยด้วยกากน้ำตาล ข้าวโพดบด รำและกากถั่วเหลืองตามลำดับ แล้วใช้ส้อมคลุกเคล้าให้เข้ากัน ส่วนการเตรียมอาหารหยาบผสมทรีทเมนต์ที่ 3 โดยกองข้าวโพดหมักลงบนพื้นซีเมนต์แล้วใช้หญ้ารูซี่แห้งที่หั่นแล้วผสมคลุกเคล้าให้เข้ากัน

อาหารข้นที่ใช้ในการทดลอง เป็นอาหารผสมสำเร็จรูปชนิดอัดเม็ดจากบริษัทที่ผลิตจำหน่าย โดยระบุว่ามีโปรตีน 20 เปอร์เซ็นต์ ส่วนประกอบของอาหารแต่ละทรีทเมนต์และปริมาณการให้อาหารจากการคำนวณ แสดงในตาราง 3.1 ให้โคได้รับอาหารข้นวันละ 3 เวลาคือ 06.30, 11.30 และ 16.00 น. ส่วนอาหารหยาบผสมให้กินตามปริมาณที่กำหนด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตาราง 3.1 ส่วนประกอบของอาหารหยาบผสม และปริมาณอาหารที่โคได้รับในแต่ละวัน

Table 3.1 Composition of mixed roughages and amount of daily total feed offered to cows

	T1		T2		T3	
	kg./day[1]	(%)	kg./day[1]	(%)	kg./day[1]	(%)
Urea treated straw	9.0	73.77	-		-	
Ruzi hay	-		8.0	71.43	2.0	8.62
Corn silage	-		-		21.2	91.38
Molasses	0.8	6.56	0.8	7.14	-	
Ground corn	1.2	9.84	1.2	10.71	-	
Rice bran	1.0	8.19	1.0	8.93	-	
Soybean meal	0.2	1.64	0.2	1.79	-	
Total	12.2	100	11.2	100	23.2	100
Concentrate	9.0		9.0		9.0	

[1] as fed basis

ค. แผนการทดลอง

วางแผนการทดลองแบบ Balanced design เนื่องจากไม่สามารถจัดระยะพักระหว่างทรีทเมนต์ได้ เพราะโคต้องถูกรีดนมอย่างต่อเนื่อง จึงได้วางแผนสำรวจผลตกค้าง (residual effect) โดยวางทรีทเมนต์สลับกันใน 2 สแควร์ (Balanced design) (จรัญ, 2540) โดยใช้โคนมสแควร์ละ 3 ตัว รวม 6 ตัว ทำการทดลอง 3 ระยะ แต่ละระยะใช้เวลา 15 วัน ดังผังการจัดกลุ่มโคในตาราง 3.2 โดยมีช่วงให้สัตว์ปรับตัวเข้ากับอาหารเป็นเวลา 7 วันส่วนอีก 8 วันหลังเป็นช่วงเก็บข้อมูล ทำการบันทึกข้อมูล เก็บตัวอย่างอาหารและน้ำนม รวมทั้งวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีของอาหารและน้ำนมด้วย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตาราง 3.2 การจัดกลุ่มโคทดลอง

Table 3.2 Experimental cow arrangement

	Cow no. 1	Cow no. 2	Cow no. 3	Cow no. 4	Cow no. 5	Cow no. 6
Period 1	T1	T2	T3	T1	T2	T3
Period 2	T2	T3	T1	T3	T1	T2
Period 3	T3	T1	T2	T2	T3	T1

ง. การวิเคราะห์ผลการทดลอง

นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of variance) ตามแผนการทดลองแบบ Balanced design และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย โดยวิธี Scheffe 's Multiple Contrast

สถานที่ทำการวิจัย

1. ห้องปฏิบัติการศูนย์วิจัยและบำรุงพันธ์สัตว์เชียงใหม่ ต.ยุหว่า อ.สันป่าตอง จ. เชียงใหม่
2. ห้องปฏิบัติการภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. คอกสัตว์ทดลองของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธ์สัตว์เชียงใหม่

ระยะเวลาในการทดลอง

มีนาคม 2548 ถึง มีนาคม 2549 ใช้เวลาในการวิจัยประมาณ 12 เดือน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved